

Prehistorische waternamen II

door MAURITS GYSSELING

Het eerste deel van deze studie verscheen in de *Handelingen* 56, 1982, 35-58. Daarin werd betoogd dat de prehistorische hydroniemen meestal tot een van beide betekenis-categorieën „schitterend” of „uitbuigend” behoren. In het betekenisveld „schitterend” is de helderheid van het water of de witte, gele, rode etc. kleur van de bodem bepalend geweest bij de naamgeving. Bij „uitbuigend” worden bochten of meanders van de waterloop bedoeld. Daar evenwel „schitterend” en „uitbuigend” nauw samenhangende begrippen zijn, met als onderliggende betekenis „energiek”, zodat vele Oudeuropese wortels beide betekenissen vertonen, is het *in concreto* bij vele waternamen onmogelijk, zich voor een van beide uit te spreken.

7° *w* als eerste consonant (aanvulling) :

(a) *wej-* „uitbuigend” : *Wiennā* > Vienne (52 v. C. kopie 9de *Vienna*) aan een bocht van de Rhône; *Viane* OV (1210 *Vienna*, 1223 *Viana*) in een opvallende bocht van een beek; *Vianden* GH (1096 *Vienna*, 1138 *Vianna*).

wei-p- „uitbuigend” (cf. Got. *bi-waibjan* „omwinden”) : *Wipparā* > Wupper (1166 *Wippere*), kronkelende bijrivier van de Rijn.

wei-dh- „schitterend, uitbuigend” (cf. met nasaal infix : *windh-* : Oiers *find* „wit”) : *Widhā* > Wied (857 *Wida*), kronkelende bijrivier van de Rijn, waaraan Altwied RH (1092 *Wida*) in een opvallende bocht. *Weidhamā* in de

nederzettingsnaam *Weidhamōs* > Wijtmén, Zwollerkerspel, Overijsel (1212/16 *Widmen*) in een opvallende bocht van een beek.

widh-to- > *wisto-* : *Wistulā* > Weichsel (44 kop. 10de *Vistula*).

(a)*wal-* „uitbuigend, schitterend” (cf. On. *val-r* „rond”, Lat. *volvare* „wentelen”) : *Ulmīnā* > Ulmen RL (1130 *Ulmīna*) aan de bron van een kromme beek.

(a)*war-*, (a)*wer-* „uitbuigend, schitterend” : (cf. Lat. *vārus* „met kromme benen”) : *Waros* > Var, bochtige rivier in Zuidoost-Frankrijk ; *Warā* > Ware waaraan Waardamme (1089 *Wara*), vrij rechtlijnig. *Warikā* > Warche (915 kop. 13de *Warica*), kronkelende bijrivier van de Amblève. *Warikinnā* > Warchenne (670 kop. 13de *Warchinna*), kronkelende bijrivier van de Warche. *Warisā* > Wersbeek onder Molenbeek-Wersbeek B (1192 *Warsbech*), niet bochtig. *Uris* > Heure (972 kop. 15de *Ur*), bochtige bijrivier van de Samber, waaraan 868 kop. 18de *Ur*, onbekend. *Werawiā* > Vierves NA (begin 12de kop. 13de *Virvia*) aan de Viroin, een kronkelende bijrivier van de Maas. *Urawiā* > Our (767/68 kop. ± 1222 *Uruia*), kronkelende bijrivier van de Sauer. *Waramā*, blijkbaar lokale naam van de Jeker, waaraan *Waramion* > Waremmé = Borgworm (1078 kop. 15de *Woromes*, 1139 kop. 13de *Woromia*, *Burch Werme*, 1146 *Worem*, 1220 *Waremia*) ; aan een korte bijrivier Korsworm = Corswarem LK (1040 *Corworoimon*, 1178 *Chorswerme*, 1215 *Corwareme*, 1218 *Corswarne*) ; vgl. Cousolre (10de *Curtisalra*) aan een korte *Salarā*. *Waramā* in de nederzettingsnaam *Waramion* > Werm BL (1146 *Werme*, 1171 kop. 13de *Weremmia*). *Weramā* in de nederzettingsnaam *Wermarition* > Waarmaarde WV (1072 kop. eind 11de *Wermarda*) aan een meander van de Schelde. *wer-t-* „uitbuigend, schitterend” (cf. Lat. *vertere* „wen-

den", Gr. *orthros* „ohtend") : *Wertōn* > Virton LX (1181 *Vertun*) bij een bocht. *Urtā* > Ourthe (634 kop. 10de *Orto fluviolo*, 895 kop. 13de *Orta*), kronkelende bijrivier van de Maas. *Urtōn* > Ourton PC (1079 *Orton*) in een bocht van een beek.

wer-k- „uitbuigend, schitterend" (cf. Lat. *vergere* „bui-gen", Nl. *wringen*) : *Werkinā* in de nederzettingsnaam *Werkinion* > Verchin PC (1147 *Werchin*) aan een uitgesproken bocht van de Leie en Ouve-Wirquin en Remilly-Wirquin PC (1193 kop. 1775 *Werchin*) aan een bocht van de Aa. *Werikundhiā* > Werkhoven UT (9de kop. eind 11de *Werken*, 1126 *Wercunden*, 1169 *Wercundia*) aan een bocht van de Kromme Rijn ; Werken WV (830 kop. 10de *Wercundia*, 1219 *Werkine*) aan een vrij rechtlijnige beek.

(a)*wam-*, (a)*wem-* : *Weminā* > Wamme (751/68 kop. 13de *Vemena*) waarvan alleen de bovenloop bochtig is. *Wemariā* > Wimbe (943 kop. 13de *Wembria*), bijrivier van de Lesse met bochtige bovenloop. *Weminā* in de nederzettingsnaam *Weminōs* > Wimmenum onder Egmond NH (1083 vals 12de *Wimnon*). *Wamalinā* in de nederzettingsnaam *Wamalinōs* > Wemmel B (1132 *Wamblinis*) aan een rechtlijnige beek. *Umarā* in de nederzettingsnaam *Umarōs* > Ommeren onder Lienden GL (997 *Umeron*).

(a)*wem-* ofwel (a)*wei-m-* : *Wiminā* > Visme (876 *Vimina*), vrij rechtlijnige bijrivier van de Bresle, aan de bron waarvan Vismes, Somme (1183 *Vima*) ligt en waarnaar de gouw Vimeu (7de-8ste *Viminao*) uit *Wiminawon* genoemd is.

8° *r* als eerste consonant :

ar- „schitterend, uitbuigend" : *Arā* > Ahr (856 kop. ± 920 *Ara*), bijrivier van de Rijn ; Aar (1296 *Are*), bijrivier van de Rijn. 52 v. C. kop. 9de *Arar*, oude naam van de Saône. *Arakā* > Arques PC (828 kop. 961 *Araca*).

Arantiā > Ernzt (876/77 kop. ± 1222 *Arantia*), bijrivier van de Sauer.

(*a*)*rabbh-* : *Arabhis* > Orb, in Hérault. *Arbharā* > Arbre (861 *Arbra*), bijrivier van de Dender, waaraan Arbre H. Variant (*a*)*rap- Arpiā* > Erpe (972 kop. 11de *Arpia*), waaraan Erpe OV. Variant *erap-* in nederzettingsnamen : *Erpakion* > Erps B (1125 *Erpeza*), *Erption* > Erpent NA (1140 *Erpenz*), *Erpruwion* > Eprave NA (1050/80 de *Erpruwio*).

(*a*)*rat-* „uitbuigend, schitterend” (cf. Lat. *rota* „wiel”) : *Artinā* in nederzettingsnaam *Artinōs* > Orten onder 's-Hertogenbos NB (815 kop. ± 1170 *Ortinon*). *Ertapā* > Erp NB (1134 *Erthepe*). *Ratanā* > Roanne, onder La Gleize LK (1107 kop. 13de *Rodena*) ; Ruesnes N (1079 kop. 17de *Rothna*) ; Ronne, bijrivier van de Schelde, waaraan Rhône (± 1175 *Ronne*) ; ook in de nederzettingsnaam *Ratanakion* (1209 *Rosnay*, 1220 *Ronneka*), variant *Ratanakion* (855/73 kop. 9de *Rotnace*, 1214 *Rothnais*) waaruit Ronse = Renaix O.V. *Ratawiā* > Rèves H (1147 *Rotavia*, 1148 *Roavia*). *Rattā* > Rotte, waaraan Rotterdam ; ook in de nederzettingsnaam *Rattōs* > Rottum onder Kantens GR (11de *Rotton*). Met lange vocaal *rōt-* : *Rōtapā* > Rorup WF (1047 kop. 12de *Ruothepe*).

Variant (*a*)*radh-* (cf. Lat. *arduus* „hoog”, On. *rodul-* „stralenkrans”, Nl. *dageraad*) : *Radhanos* > Rhône (52 v. C. kop. 9de *Rhodanus*). *Radhanā*, de rivier waarnaar Aardenburg (966 *Rodenburgh*) en de gouw eromheen genoemd zijn (707 kop. 941 *in pago Rodaninse*). *Radhantiā* > Rednitz, bijrivier van de Main.

arak- „uitbuigend, schitterend” (cf. Lat. *arcus* „boog” ; Lat. *arcuātus* „geelzuchtig”, Middeliers *suairc* „stralend, schoon”) : *Arkā* > Orque, waaraan *Arkiacas* > Orchies N (11de kop. 12de *Orceins*) ; Orq H (1108 kop. ± 1175 *Orcha*).

Arkennā > Arquennes H (1125 kop. ± 1280 *Arkenna*).
Arkinā > Archennes = Eerken B (± 1180 *Archene*, 1225 *Erkene*). *Arkuntiā* > Erkensruhr (1069 *Orcuntrura*), bijrivier van de Ruhr. *Erkanā* > Erquennes H (965 vals ± 1185 *Erchana*).

Variant *aragh-* (cf. met deaspiratie Gr. *argos* „wit”, Lat. *argentum* „zilver”) : *Arghantiā* > 1125 *Argenza*, bijrivier van de Moezel. *Arghubhā* in de nederzettingsnaam *Arghubhion* > Argoules, Somme (844 kop. ± 1088 *Argubius*).

(e)*rej-* „uitbuigend” : *Reinos* > Rijn (52 v. C. kop. 9de *Rhenus*, hier met evolutie *ei* > *ē*), denkkelijk oorspronkelijk het Rijnsegment aan beide Rijnknieën in de streek van Wiesbaden, omdat daar in de 8ste-10de eeuw de Rijngouw vermeld wordt. Blijkbaar ook een oude naam van de Scheldeboog bij Antwerpen, omdat daar later de gouw Rien (692 kop. 1191 *in pago Renensium*, 974 *in pago Rien*) blijkt te liggen. Ook Antwerpen (1ste kwart 8ste kop. 10de *Andouerpis*, *Andouerpenses*) lijkt naar die Scheldebocht genoemd te zijn : *andhe* met nasaal infix bij *adh-*, variant van *ate* „hoog > zeer” (cf. de glosse *anderitum* „urbem sublimem”, dus „hoge burg” bij Sidonius Apollinaris, 5de eeuw) + *werb-* > *werp-*, cf. On. *verpask* „krommen” waarmee ook Nl. *werpen* „vooruitwerpen” verwant is, dus *Ande-werpas* „zij die aan de grote bocht wonen”.

(e)*rew-* „uitbuigend, schitterend” : *Ruwā* > Rue, dep. Somme (1156 *Ruha*, 1159 *Rua*, 1175 *Rugua*). *Ruwiā* > Rugge (814/40 kop. 941 *fluviola Rugge*), bijrivier van de Schelde te Rugge, Avelgem WV (993 kop. 11de *Rucga*, 1038 *Ruggis*); Reie, rivier te Brugge (1198 *Roia*, 1282 *Reye*); Rui, bijrivier van de Schelde te Antwerpen.

(e)*reubh-* : *Erubhris* > Ruwer (370 kop. 10de *Erubris*), bijrivier van de Moezel, waaraan Ruwer RL (953 *Ruvera*).

Variant *reup-* : *Rupilā* > Rupel, rechtlijnige bijrivier

van de Schelde, met tegenover haar monding Rupelmonde OV (1171 *Rupelmunda*, 1187 *Ripelmunda*).

reut- „schitterend > rood” (cf. Lat. *rutilus* „rood”, variant *reudh-* in Oe. *reod* „rood”) : *Rutupiā* in de nederzettingsnaam *Rutupiōs*, Richborough, Engeland (\pm 170 kop. 13de Gr. *Routoupiāi*). *Rutinā* > Rottum, in Haskerland Fr (1132 vals 13de *Ruthne*).

reur- : *Rūrā* > Roer (begin 8ste kop. 10de *Rura*), bijrivier van de Maas ; Ruhr (795 kop. begin 10de *Rura*), kronkelende bijrivier van de Rijn ; Rulle, bijrivier van de Semois, waaraan Rulles LX (1193 *Rure*).

aran- : *Arnā* > Arne, waaraan Arnemuiden ZL (1223 *Arnemuda*) ; Orne (588 kop. 9de *Orna*), bijrivier van de Moezel. *Arnāpā* > Erft (795 kop. begin 10de *Arnāpa*, 868 kop. 18de *Arnāfa*), bijrivier van de Rijn. *Arnāvā* > Orenhofen RL (953 *Ornava*). *Ernā* > Yerne (midden 12de *Erna*), bijrivier van de Jeker, aan de bron waarvan Yernawe (817 kop. 13de *Erna*), uit *Ernawon*, ligt.

eram- : *Ermentōn* > Ermeton-sur-Biert NA (932 kop. 18de *Ermenton*).

eras- : *Rasapā* > Rosbach NR (1138/40 *Rospen*, 1210 *Rospe*).

9° *n* als eerste consonant :

an- „uitbuigend” : *Anarā* > 1057 *Andra*, vroegere naam van Saint-Aubert N, in een opvallende bocht van een beek ; 959 *Anara*, nu Gelbach, bochtige bijrivier van de Lahn te Weinähr. *Anilā* > Elnes PC (1171 kop. \pm 1240 *Enla*), in een bocht van de Aa.

nat- : *Nattinā* in de nederzettingsnaam *Nattinōs* > Nethen B (1172 *Nettenes*, 1163 *Netenes*).

nej- :

nei-dh- „schitterend” (cf. Lat. *nitēre* „schitteren”) : *Nidhā* > Nied (8ste kop. 13de *Nida*), bijrivier van de Saar.

nei-k- „energiek” (cf. Lets *naiks* „heftig”) : *Niker* > Neckar (4de eeuw *Nicer*), bijrivier van de Rijn.

nei-r- : *Nirā* > Neer, bijrivier van de Maas, waaraan Neer NL (1204 *Nere*). *Neirisā* > Niers (866 kop. ± 1170 *Nersa*), bijrivier van de Maas. *Neiriskinā* > 866 kop. ± 1170 *Nerschina*, bijrivier van de Niers. *Neirapiā* of *Nirapiā* > 981 *Neropia*, bijrivier van de Gete.

(*a*)*naw-*, (*a*)*new-* : *Nawis* > Nahe (370 kop. 10de *Navem*, acc.), bijrivier van de Rijn. *Nawiā* > Naves N (1104 *Navia*), aan een vrij rechtlijnige beek. *Neupā* > Nieppe (875 kop. 961 *Niopa*), bijrivier van de Leie. *Neunawiā* in de nederzettingsnaam *Neunawion* > Ninove OV (821 kop. ± 1300 in *Neonifio*).

(*a*)*nar-* : *Narwā* in de nederzettingsnaam *Narwation* > Naarden NH (10de *Naruthi*).

(*a*)*nas-*, (*a*)*nes-* (cf. Lat. *ansa* „hengsel”, Mnl. *nase* „neus”) : *Nasaniā* > Nassogne LX (687 kop. 12de *Nasania*), aan de bron van een boogvormige beek. *Nesipā* > Nispen onder Rozendaal NB (1157 *Nisipa*) in een bocht gevormd door twee samenvloeiende beken.

10° *m* als eerste consonant :

am- „uitbuigend, schitterend” : *Amiā* > Eem (777 kop. eind 11de *Hemi*, midden 12de *Emme*). *Amar*, andere naam van de Eem (± 800 kop. *ewa quae se ad Amorem habet*), ook in Amersfoort (1225 *Amersforden*). *Amasis* > Ems (18 kop. 12de *Amasias*, 77 kop. 9de *Amisis*, ± 115 kop. 9de *Amisia*).

(*a*)*mat-* „uitbuigend, schitterend” (cf. Frans *motte* „heu-

veltje"; Lat. *mātūtīnus* „ochtendlijk”, *mātūrus* „rijp” : rijpe vruchten zijn geel ; Oiers *math* „beer”, genoemd naar zijn bruine pels) : *Matulinghā* > 1083 vals 12de *Matlinge*, 1162 *Madlinge*, waterloop bij Ketel ZH. *Matilōn* > ± 365 kop. 9de *Matilone*, nu Roomburg onder Leiden ZH. *Mataniā* > Matagne NA (1078 *Mathannia*). *Amattalā* > *Amastalā* > Amstel, waaraan Ouder-Amstel ZH (1126 *Amestelle*) uit *Amastalion*. *Matranā* > Marne (52 v. C. kop. 9de *Matrona*), bijrivier van de Seine ; Mater OV (eind 9de kop. 941 *Materna*) ; nederzettingsnaam *Matrinōs* > Meteren N (1164 *Meternes*). Met nasaal infix : *Mantā* > Munte in Termunten GR (1413 *to der Munten*), ook in het daarbij gelegen schiereilandje 10de eeuw *Montanhae*.

Variant *medh-* (cf. *mede*, naar de gele kleur van de honig) : *Medhuā* > Meeuwen onder Eten NB (850 kop. eind 11de *Medua*) ; Meeuwen BL (1146 *Mewa*). *Medhuanā* > Mayenne, bijrivier van de Loire. Met nasaal infix *mandh-* : *Mandharā* > Mandel (791 kop. 941 *Mandra*), bijrivier van de Leie ; Mandern, Moselle (1225 *Mandra*). *Mandhisiā* > Manise, bijrivier van de Maas, waaraan Manise onder Fumay, Ardennes (1131 kop. 15de *Mannisia*). *Mandhabhilā* > Modave LK (1143 *Mandavle*).

(*a*)*magh-* „uitbuigend” : *Maghinā* in de nederzettingsnaam *Maghinōs* > Megen NB (721/22 kop. 1191 *Meginun*) aan een bocht van de Maas. Variant (*a*)*mak-* : *Makaniā* > Méhaigne (866 *Machania*), bijrivier van de Maas, waaraan Méhaigne NA (868 kop. 18de *Mahania*).

(*a*)*maj-* „uitbuigend, schitterend” : *Maiā* > Maye, in Ponthieu (1215 *Maia*), waaraan *Maiukon* > Mayoc, onder Le Crotoy, Somme (9de *Maioc*).

mai-n- (cf. Lat. *minium* „menie”) : *Mainis* > Main (44 kop. 10de *Moenis*, 98 kop. 10de *Moenus*, met evolutie *a* > *o* na *m*), bijrivier van de Rijn. *Minios* > Minho, Spanje

(7de eeuw *Minius fluvius* ... *nomen a colore pigmenti sumpsit*, Isidorus).

meu-l- „schitterend > rood” (cf. Lat. *mulleus* „rood, purper”): *Mulanā* in nederzettingsnaam *Mulanōs* > Moen WV (988 kop. 13de *Mulnis*).

(*a*)*mel-* „schitterend > rood, geel” (cf. Welsh *melyn* „geelachtig”, Lat. *mel* „honig”): *Melapā* > Melp, bijrivier van de Rijn te Bonn, met okergele bodem volgens Dittmaier, *Das apa-Problem*, 37. *Melinā* > Mehlenbach (798 kop. begin 10de *Melanbach*), bijrivier van de Rijn, met gele bodem volgens Dittmaier, *ibid.*, waaraan Mehlem onder Bad Godesberg NR (873 kop. 13de *Melina*); Mehlenbach (720 kop. ± 1103 *Melina*, *Milina*), bijrivier van de Prüm; Melle (1038 *Mella*), bijrivier van de Leie; Melden OV (988 vals ± 1000 *Milna*, 1116 *Melnis*); Mil NB (1166 kop. 14de *Millen*).

mel-dh-: *Meldharā* in nederzettingsnaam *Meldharation* > Meldert-bij-Tienen (830 kop. 10de *Meldradium*); Meldert-bij-Diest BL (1183 *Meldert*); Meldert-bij-Aalst OV (1168 *Melderā*).

Variant (*a*)*mal-*: *Malasnā* > Geldermalsen GL (850 kop. eind 11de *Malsna*, 2de helft 11de *Malsnon*). *Malawiā* > Malèves B (1155 *Malavia*). *Malandhrā* > Mallerbach (959 *Malandra*), bijrivier van de Rijn, waaraan Mallendar (1110 *Malendre*).

(*a*)*mar-* „uitbuigend” of „schitterend” (cf. Oiers *mār* „groot”, Lat. *merus* „zuiver”): *Maris* > 794 kop. 941 *super fluvio Maris*, te Oostburg en Adegem; Maasbeek te Oostkamp WV (888 kop. 961 *Marsbeke*); Maarslag onder Leens GR (945 kop. 12de *Marisfiete*). *Marasnā* > Maarsen UT (9de kop. eind 11de *Marsna*, 1127 *Marsnen*); Meersen NL (888 kop. ± 1191 *Marsna*); Maren onder Alem NB (997 kop. 13de *Marsna*). *Marapā* > Morp onder Metz-

kausen NR (1144 *Marafa*). *Maralā* > Marles-sur-Canche PC (1079 *Marla*). *Marilā* > Merelbeke OV (1108 *Merlebecca*); Merlebach onder Mersch GH (960 *Merelebach*). *Maranā* > Marbais B (1125 *Marembais*); Mare, waterloop te Leiden (1083 vals 12de *flumen Marne*). *Maranawiā* > Marneffe LK (1137 *Marneffia*). *Maritā* in nederzettingsnaam *Maritōs* > Mirdum in Gaasterland FR (1148 *Meretha*, 1152 *Merthen*). *Maradhunghā* > Marne, waterloop bij Hindelopen FR (2de helft 8ste kop. 12de *Mardunga*). *Marandhiā* > 9de kop. eind 11de *Marandi*, onbekend in Holland. *Marindhrā* > Merendree OV (966 *Merendra*); nederzettingsnaam *Marandharikion* > Maredret onder Sosoye NA (887 vals 12de in *Merendricio*).

mar-k- „uitbuigend” (cf. Welsh *march* „groot”) ofwel (*symar-k-* „moerassig” (cf. Ofra. *marquais*, *marchais* „moeras”): *Markā* > Marque (1066 *Marca*), bijrivier van de Deûle, waaraan Marcq-en-Barœul N (1066 *Marca*); Marke (1219 *Marka*), bijrivier van de Dender, waaraan Marcq H (1144 kop. 13de *Marka*); Marke WV (1195 *Marca*); Maarke OV (1063 *Marca*); Morken NR (868 kop. 18de *Marca*); Marche (1155 kop. ± 1280 *Marka*), bijrivier van de Sennette, waaraan Marche-lez Ecaussines H (1131 kop. 17de *Marcha*); Marche LX (11de *Marca*). *Markis* > Martje, bijrivier van de IJzer, waaraan Langemark (1102 *Marc*) en Merkem (869 kop. ± 1191 *Marcheim*); Mark, rivier in Noordbrabant, waaraan Merksplas A (1148 *Marxblas*) en Markemonde (1125 *Markemunde*). *Markisā* > Marquise PC (877 kop. 961 *Merkisa*). *Markanā* > Marconne PC (1123 *Marcona*). *Markiōn* > Marquion PC (1110 de *Marchione*). *Markapā* > Marbeck WF (10de *Marckapu*). Nederzettingnamen *Markion* > Marcq PC (961 *Merki*) en *Markōs* > ± 400 kop. 9de *Marcis*, onbekend aan de kust van Belgica Secunda.

(a)*mas-* (cf. Gallo-romeinse persoonsnaam *Masius*) :

Masā > Maas = Meuse (52 v. C. kop. 9de *Mosa*, 10de *Masa*). *Masaniā* > Massogne onder Ciney NA (747 kop. 13de *Mosania*). *Masikā* > Mesch onder Eisden NL = Mèhawe uit *Masikawon*. Nederzettingsnaam *Masenkon* > Mozet NA (953 kop. 13de *Mosenc*). Met lange vocaal : *mōs-* : *Mōsellā* > Moselle = Mosel = Moezel (\pm 107 kop. 11de *Mosella*, 1045 *Muosella*), bijrivier van de Rijn.

11° s als eerste consonant :

(*a*)*sabh-* „uitbuigend, schitterend?“ : *Sabhā* > Save, bochtige bijrivier van de Rhône. *Sabhis* > Selle (52 v. C. kop. 9de *Sabim*, acc.), bijrivier van de Schelde, met een bochtige bovenloop. *Sabhrinā* > Severn, in Engeland, waarvan de bovenloop een grote bocht beschrijft ; Zeveren OV (1146 *Severne*), aan een gebogen beek. *Sabhantiā* > Zaventem B (1117 *Saventa*), in een opvallende bocht van een beek. *Sabhēiā* > Savy-Berlette PC (\pm 1040 *Saviā*), aan een bocht van de Scarpe.

Variant (*a*)*sap-* : *Asparā* > Asper OV (966 *Haspera*). Nederzettingsnamen *Asparōs* > Asperen ZH (2de helft 11de *Asporon*, 1134 *Aspre*) en *Asparitōs* > Asperden NR (2de helft 11de *Asporthon*).

(*a*)*sat-* „uitbuigend, schitterend?“ : *Astanā* > Asten NB (1221 *Hastene*, *Hastenen*). Nederzettingsnaam *Astanition* > Essen NR (874 *Astnide*, 966 *Astnihe*). Met nasaal infix : *anst-* : *Anstalā* > Anstel, beek te Kerkrade NL (1109 kop. 1157 *Anstela*). *Satis* > 977 kop. 12de *Satis*, bovenloop van de Scarpe. *Satanis* > Zaan, in Holland (1155 kop. \pm 1170 *Saden*).

(*a*)*sak-* „schitterend“ : *Askā* > Asse B (1106/10 *Ascha*). *Askis* > Acq PC (1142 *Asc*); As BL (1140 *Asch*); Esch an der Alzette GH (1182 *Asch*); Esch an der Salm RL (1154 *Asch*). Nederzettingsnaam *Askion* > Aix-en-Issart

PC (649 kop. 961 *Ascio*); Aix N (\pm 1175 *Aisc*). *Askari-tion* > Esserden NR (899 kop. \pm 1300 *Escreda*).

(a)*sagh-* „schitterend, uitbuigend” : *Saghinā* > Sayn (959 *Seina*), bochtige bijrivier van de Rijn.

sek-ew- : *Sekwanā* > Seine (52 v. C. kop. 9de *Sequana*), met gebogen bovenloop.

(a)*sej-* „uitbuigend, schitterend” :

sej-egh- > *seigh-* : *Sighā* > Sieg (1071 *Siga*), kronkelende bijrivier van de Rijn, waaraan Siegen ligt.

sej-es- > *seis-* : *Sisameris* > Semois (\pm 644 kop. 10de *Sesomiris*), kronkelende bijrivier van de Maas. *Sisamerā* > Simmer (1072 *Simera*), kronkelende bijrivier van de Nahe, waaraan Simmern Hunsrück RL (721 kop. 1191 *Sismere*) en Simmern unter Dhaun RL (912 *Simera*). *Sisamerēiā* > 666 kop. \pm 1300 *Sesmereia*, beek bij Barisis, Aisne.

(a)*sew-* „schitterend, uitbuigend” :

sew-al- (cf. Got. *sauil*, Lat. *sōl* „zon”, On. *sūl* „zuil”, *svalar* „balken”) : *Sūlā* in nederzettingsnaam *Sūlōs* > Zuilen UT (1169 *Sulen*) en Sülen onder Praest NR (2de helft 11de *Sulen*). *Swalamā* > Zwalm, bijrivier van de Maas, waaraan in een opvallende bocht Zwalmen NL (11de kop. 1191 *de Sualmo*); Zwalm (1040 kop. \pm 1060 *Sualma*), lichtjes gebogen bijrivier van de Schelde, waaraan Munkzwalm OV (1003 *Suualma*). *Swalanā* > Zwolle (1212/16 *Swolle*) aan een bocht van de Aa. *Sulminā* > Sülml RL (981 kop. 1215 *Sulmana*) in een bocht van een beek.

sew-er- : *Sūrā* > Sauer = Sûre (370 kop. 10de *Sura*), kronkelende bijrivier van de Moezel.

sew-em- : *Sumanā* > Somme (\pm 575 kop. eind 7de *Summana*), met kronkelende bovenloop. *Suminā* > Somme (959 kop. 13de *Sumina*), bijrivier van de Ourthe, waaraan in een bocht Somme-Leuze. *Sumarā* in de nederzettings-

naam *Sumarōs* > Zomeren NB in een bocht van een beek. *Sumandhriā* > Semandre (1131 *Sumandria*), oude naam van Saint-Aubert N. *Sumarawā* in de nederzettingsnaam *Sumarawion* > Sombreffe (\pm 1070 *Sombrefia*), aan de bron van een kronkelende beek.

sew-en- (cf. NL. *zon*) : *Suniā* of *Sunnā* > Zeune (1179 *Sonna*, 1219 *Sonia*, 1223 *Sona*), vrij rechtlijnige bijrivier van de Zenne, waaraan Zeune onder Sint-Pieters-Leeuw B (1176 *Sone*); oude naam van de westelijke bovenloop van de Zenne blijktens het daaraan gelegen Soignies = Zinnik (begin 10de kop. 11de *Soniacas*) uit *Suniacas*. *Sunnā* > Zon NB (1161 *Sunna*) aan een rechtlijnige beek. *Suniā* > Zonnebeke WV (1072 *Sinnebecche*) aan de bron van een vrij rechtlijnige beek. *Sunarā* in de nederzettingsnaam *Sunari-tion* > Zundert NB (1157 *Sunderda*), aan de vrij rechtlijnige Aa. *Sunawā* > Zonhoven BL (1218 kop. 1292 *Sonue*) aan een rechtlijnige beek. *Sunawiā* > Seneffe H (11de *Sonefia*), waar de Samme vrij rechtlijnig is.

sew-es- : *Swesarā* > Susteren NL, aan een waterloop die in 714 kop. 1191 *Suestra* genoemd wordt en er een boog vormt.

(a)*sal-* „schitterend > rood of uitbuigend” (cf. Lat. *salmō* „zalm”, genoemd naar zijn rode kleur) : *Saliā* > Seille (\pm 576 kop. 9de *Salia*), kronkelende bijrivier van de Maas te Metz. *Salarā* > Solre, bochtige bijrivier van de Samber, waaraan Solre-Saint-Géry H (10de *Salra Sancti Gaugerici*) en Solre-sur-Sambre H (1093 *Solria*); Solre, andere bochtige bijrivier van de Samber, waaraan Solre-le-Château NA (1083 kop. \pm 1700 *Solre*). *Salmanā* > Salm (370 kop. 10de *Salmona*), kronkelende bijrivier van de Moezel; Salm, bochtige bijrivier van de Amblève, waaraan Vielsalm LX (1052 *Salmana*). *Salemaniā* > Soumagne (915 kop. 13de *Solmania*), bochtige bijrivier van de Vesder, waaraan Soumagne LK (11de *Solimannia*).

(a)sar- „schitterend > rood of uitbuigend” (cf. Lets *sarks* „roodachtig”, Lit. *sartas* „ros”): *Sarā* > Serre (\pm 576 kop. 9de *Sara*), bijrivier van de Oise. *Sarawos* > Saar (370 kop. 10de *Saravus*), bijrivier van de Moezel. *Saranā* > Zarre (\pm 1183 *Sarra*), rechtlijnige bijrivier van de IJzer, waaraan Zarren WV (1089 *Sarra*); Kirchsahr RL (949/70 kop. \pm 1103 *Sarna*); Saarn onder Mülheim an der Ruhr NR (10de/11de kop. 12de *Sarnon*, 1193 *Sarne*). *Sarōn* > Soiron LK (1222 *Sorūn*).

(a)sam- : *Samā* > Samme, bochtige oostelijke bovenloop van de Zenne (1153 kop. \pm 1280 *Samia*), welke laatste in 1159 zelf vermeld wordt als *Sama*. *Samarā* > Sambre (752/68 kop. 10de *Sambra*, 840 kop. 13de *Samera*), bijrivier van de Maas, waarvan de bovenloop een bocht beschrijft; *Samarā*, oude naam van de Somme blijktens 52 v. C. kop. 9de *Samarobriva* „brug over de Samara” = Amiens. *Samisā* > Zemst B (1181 kop. 14de *Semse*) aan een bocht van de Zenne.

(a)san- : *Saniā* > Zenne (1190 *Senna*), bijrivier van de Dijle. *Asanapā* in de nederzettingsnaam *Asanapion* > Annapes N (7de/8ste *Asenappio*).

(s)pej - „slijk” :

peit- (cf. Lat. *pituīta* „slijm”, Oe. *piþa* „merg”): *Pitā* > Pede, bijrivier van de Zenne te Brussel, waaraan Pede onder Schepdaal B (1144 kop. 18de *Pethe*) en Pedebroek onder Anderlecht (1175 kop. 1699 *Pithebruc*). Met nasaal-infix : *Pintōn* > Piéton, waaraan Piéton H (866 kop. 18de *Pintun*). *Pindharā* in Vinderhoute OV (966 *Vindreholt*).

(s)peir- (cf. Nl. *spier* „vette klei”): *Spirā* > Spiere = Espierres WV (1165 *Spiera*). *Pirā* > Peer BL (1161 *Pyra*). *Pirinā* > Pier NR (922 *Pirina*).

(s)pan- „slijk” (cf. Got. *fani* „slijk”): *Paniapā* > Vennep (9de kop. eind 11de *Fennepa*), waaraan Vennep onder Hille-

gom ZH (9de kop. eind 11de *Vennapan*); Venepe, voormalige waterloop bij Veurne (1138/53 *Venepe*). *Paniā* > Pennebeek te Elsene B (1202 *Pennebeke*), alwaar ook Pennebroek.

(s)lew- „slijk” :

(s)leur- (cf. Mhd. *slier* „slijk”) : *Leurā* > Lier (985 kop. 14de *Liora*), waterloop die De Lier ZH bespoelt; Lier A (1147 *Liere*); Lières PC (1187 *Liera*). Nederzettingsnaam *Leurition* > Lierde OV (1034/58 kop. 11de *Lierda*).

(s)leum- (cf. Gr. *lūma* „vuiligheid”) : *Lumanā* > Lomme (687 kop. 12de *Lumna*), bijrivier van de Lesse, waaraan 862 *Lomna*; Lummen BL (1200 *Lumna*). *Lumarā* > Lumbrès PC (1189 kop. eind 12de *Lumera*).

Stamklassen

1° namen op -r

Bijzonder archaisch zijn een aantal hydroniemen op -ar of -er : *Arar* = Saône, Elawer > Allier, *Ligher* > Loire, *Niker* > Neckar, *Tibher* > Tiber. Blijkbaar eveneens *Angher* > Indre, *Amar* (genitief in Amersfoort), *Weser* > Vesdre. Sommige zijn later in de klasse op -ā opgegaan. Dit laat vermoeden dat een aantal namen op -rā oorspronkelijk op -r uitgingen. 8ste kop. 11de *Samber* naast gelijktijdig *Samera* en *Sambra* zou een relict kunnen zijn (met *b* ontstaan in gen. dat. acc.).

2° namen op -i- (nominatief -is)

Hydroniemen op -is lijken in prehistorische tijd in Noordwest-Europa niet zeldzaam geweest te zijn, bv. *Albhis* > Elbe en Aube, *Alatis* > Lot, *Amasis* > Ems, *Arabhis* > Orb, *Dhidhilanis*, *Dhubhis* > Doubs, *Erubhris* > Ruwer, *Ghalanis* > Glain en Geleen, *Ghelbhis* > Kyll, *Karis* >

Chiers en Cher, *Mainis* > Main, *Sabhis* > Selle, *Satis*, *Skaldhis* > Schelde, *Sisameris* > Semois, *Tamesis* > Thames, *Taranis* > Tarn, *Wakalis* > Waal, *Wesureghis* > Weser.

In latere tijd zijn ze vaak herkenbaar aan hun uitgangloze nominatief en mannelijk genus (zodat hiertoe ook mogen gerekend worden : As, Hon, Heure, Mark, Schijn : onzijdig geworden door het stemloos worden van het lidwoord vóór *s*, Scarpe, Vecht, Zaan), aan de umlaut, aan genitieven op *-s* in composita (bv. Almsvoet, 980 *Andresbruggi*), aan *i* vóór suffix (bv. *Ghalaniawon* > Glains, *Markiōn*, *Gheldhiōn*).

Onder de pen van klassieke en vroegmiddeleeuwse auteurs zijn namen op *-is* soms tot namen op *-(i)us* of op *-(i)os*, *-(i)as* gelatiniseerd of gegraeciseerd. Ook zijn namen op *-is* in latere tijd soms naar de klasse op *-(i)ā* overgelopen.

3° namen op *-o*, Germaans *-a* (nominatief *-os*, *-as*)

Hydroniemen op *-os* horen hoofdzakelijk in Zuid-Europa thuis. Vooruitgeschoven noordwestelijke voorbeelden zijn : *Reinos* > Rijn, *Sarawos* > Saar, *Dhānubhios* > Donau, *Radhanos* > Rhône. In Centraal-Europa zijn vele achteraf naar de klasse op *-ā* overgelopen.

4° namen op *-ā*

Verreweg de meeste hydroniemen in Noordwest-Europa behoren tot de klasse op *-ā*. In Zuid-Europa zijn ze veel zeldzamer. Bv. *Leiwiā* > Leie (met een bij namen op *-ā* uitzonderlijke, archaische genitief op *-ōs* : *Leiwiōs*, in Lisbourg : 877 kop. 961 *Liegesborht*), *Masā* > Maas, *Sumanā* > Somme, *Matranā* > Marne, *Sekwanā* > Seine, *Gharubhnā* > Garonne, *Sabhrinā* > Severn, *Wistulā* > Weichsel, enz.

5° namen op *-ōn*

Deze zijn relatief jong. Hun oorspronkelijk uitzicht hebben ze het best bewaard in het Romaanse taalgebied; hier zijn ze mannelijk. Bv. *Krientiōn* > le Crinchon,, *Gheldhiōn* > le Jodion, *Pintōn* > le Piéton. In het Germaanse taalgebied zijn ze alleen herkenbaar wanneer zeer vroege attestaties tot ons gekomen zijn.

Wanneer een naam op *-ōn* alleen als nederzettingsnaam overgeleverd is, is het doorgaans moeilijk vaststelbaar of deze naamvorm primair die van de waternaam was, dan wel eerst secundair gecreëerd werd toen uit een kortere waternaam de naam van de nederzetting afgeleid werd. Dit laatste is bv. het geval bij de naam van de plaats Vechten (2de eeuw *Fectiōne*), gelegen aan de Veocht. Sommige van de hierna besproken nederzettingsnamen in de datief meervoud zouden dan ook reïnterpretaties kunnen zijn van namen op *-ōn*.

*Suffixen*1° *-ap-*, *-up-*, *-abh-*, *-ubh-*

Hydroniemen op *-apā* komen vooral in de Nederlanden en in Noordwest-Duitsland overvloedig voor, bv. *Arnapā* > Erft, *Kanapā* > Hennef, *Paniapā* > Vennep, Venepe. Met suffix *-apiā* bv. *Gheisilapiā* > Gileppe, 981 *Neropia*. Een verspreidingskaart tekende Heinrich Dittmaier in zijn studie *Das apa-Problem*, Leuven 1955.

De variant *-abh-* is vooral in meer zuidelijke gewesten thuis, bv. *Arabhis* > Orb, *Dhānubhios* > Donau.

Een stapelsuffix *-ubh-n-* treedt op in de naam van de Garonne (uit *Gharubhnā*).

Van namen op *-apā* worden nederzettingsnamen afgeleid door toevoeging hetzij van het suffix *-io-* (bv. *Kanapion* >

Hannappes : 845 kop. \pm 920 *Hanapio* ; *Asenapion* > Annappes : 7de-8ste *Asenappio* ; zo ook *Arghubhion* > Argoules), hetzij van de meervoudsuitgang (bv. *Paniapôs* > Vennepe : 9de kop. eind 11de *Vennapan*).

In het Noordpicardisch en het Waals ontwikkelde *-apiā*, *-apion* zich tot *-appe* in het Westen (bv. Annappes, Jemappes, Guémappes, Hannappes), *-eppe* in het Oosten (bv. Jemeppe, Oteppe, Otreppe) ; meer zuidwaarts tot *-ache* (bv. Gamaches).

2° *-at-*, *-ant-*, *-andh-*

Hydroniemen met het suffix *-at-* of *-it-* zijn bv. : *Skeinītis* > Schijn ; *Kunitā* > Honte. In Polleur (898 kop. 13de *Poleda*) is het suffix mogelijk niet *-itā* maar *-idhā*.

Gegermaniseerd werd het suffix in *Laghitā* > *Lagipō* : nederzettingnamen Leimuiden (1063 kop. 12de *Leithemuthon*) en Leiden (9de kopie eind 11de *Leithon*).

Met nasaal infix : *-antiā*, bv. *Arantiā* > Ernzt, *Primantiā* > Prims ; *-untiā*, bv. *Arkuntiā* > Erkensruhr.

Variant *-andh-*, *-undh-*, bv. 9de kop. 11de *Marandi*, *Werekundhiā* > Werken, Werkhoven. Daaraan beantwoorden namen op *-anthos*, *-inthos*, *-ynthos* in Griekenland, *-andos* in Klein-Azië.

Stapelsuffix *-ant-r-*, bv. *Dhabhantrā* > Deventer.

Stapelsuffix *-andh-r-*, bv. *Malandhrā* > Mallerbach, *Kisindhriā*. Daaraan beantwoordt *-andros* in Klein-Azië, bv. *Maiandros*.

In de nederzettingnaam *Laghitōs* > Leiden behoort het suffix *-it-* tot de waternaam. Dat is gewis ook in andere nederzettingnamen op *-ation*, *-atōs* het geval. Dergelijke nederzettingnamen zijn in de Nederlanden en in Noordwest-Duitsland evenwel zo talrijk, dat men wel moet aannemen dat er een nederzettingssuffix *-ation*, *-atōs* heeft

bestaan, optredend in van waternamen afgeleide nederzettingsnamen, en dat zich wellicht door verkeerde woord-splitsing heeft ontwikkeld uit waternamen op *-atā* + nederzettingsnaamsuffix *-ion* resp. meervoudsuitgang. Daaraan beantwoordt ook het Germaanse collectiefsuffix *-itja-*, *-ijja-* (met al dan niet verschoven *t*).

Niet gegermaniseerd is het suffix in *Platation* > 855 kop. 10de *Flethetti*, *Ambhitōs* > Empte.

Doorgaans is er evenwel verschuiving van de *t* opgetreden.

Voorbeelden van *-ation*, *-etion*, *-ition* met verschoven *t* zijn : *Askarition* > Esserden, *Ghalmaration* > Galmaarden, *Karpation* > Herpt, *Meldharation* > Meldert, *Narution* > Naarden, *Wermaration* > Waarmaarde. Voorbeelden van *-atōs*, *-itōs* (meervoudsuitgang) : *Dhubharitōs* > Deuverden, *Abharitōs* > Afferden, *Asparitōs* > Asperden.

In het Romaans viel *-ation*, na verschuiving van de *t*, samen met Lat. *-aticum* : *Gammerages*, *Grosage*, *Hodeige*, enz.

Het stapelsuffix *-astr-* is denkelijk ontstaan uit *-attr-*. Bv. *Bhamastrā* > Beemster.

3° *-ak-*, *-agh-*

Hydroniemen met het suffix *-ak-*, *-ik-* zijn : *Kalakā* > Holque, *Karikā* > Herk, *Warikā* > Warche.

Variant *-agh-* : *Wesureghis* > Weser.

Met nasaal infix : *-ank-*, *-ink-* : *Bhadhinkos* > *Bodincus* = Po, *Abharinkos* > ± 170 kop. 13de *Obrinkos* = Vinxtbach.

Variant *-angh-*, *-ingh-*, *-ungh-* : *Matulinghā*, *Maradhunghā* > Marne, *Waninghā* > 943 kop. 13de *Waninga* (bijrivier van de Lesse waaraan Wenagne).

Het suffix *-ak-*, *-ik-*, *-uk-* dient ook om nederzettingsnamen af te leiden van waternamen, bv. 52 v. C. kop.

9de *Avaricum*, oude naam van Bourges, gelegen aan de *Awarā* > Yèvre; *Majukon* > Mayoc, gelegen aan de *Maye*. In het Noorden treedt de vorm *-akion* op, bv. *Erpakion* > Erps, *Marandharikion* > Maredret. De oude vormen van de namen Ronse en Schorisse wijzen op *-akion* concurrerend met *-akon*. Met nasaal infix: *-ank-*, *-ink-*, bv. *Ghandharankon* > Jandrain, *Masenkon* > Mozet.

4° *-aj-*, *-ej-*

De volle vorm *-ej-* (waarvan nog niet duidelijk is of de *e* kort of lang is) komt bv. voor in de hydroniemen: *Altejā* > Authie, *Dhubhejā* > Dovie, *Kandhrejā* > Hédrée, *Paulejā* = Bocq.

De verkorte vorm: *i*, is bijzonder frequent: *Lekiā* > Lesse, *Lupiā* > Lippe, *Saliā* > Seille, enz.

5° *-aw-*

Hydroniemen met het suffix *-aw-* zijn: *Adhanawā* > Adenau, *Ambhalawā* > Amblève, *Sarawos* > Saar.

Ook dit suffix dient daarnaast om nederzettingsnamen af te leiden van waternamen, bv. *Ernawon* > Yernawe (817 kop. 13de *Ernau*) aan de bron van de Yerne, *Ghalania-won* > Glains (720 kop. 13de *Glaniau*) aan de bron van de Glain, *Ledharnawon* > Lierneux (670 kop. 13de *Leder-nao*) aan de Lienne. Desgelijks streeknamen als *Masawon* enz.

Als er geen bijzonder oude vormen voorhanden zijn, is het praktisch ondoenlijk om waternamen op *-awiā* te onderscheiden van nederzettingsnamen op *-ion* die afgeleid zijn van waternamen op *-awā*.

In namen op *-awiā*, *-awion*, is er, vooral in Wallonië, een tweevoudige evolutie geweest.

Normaal werd in het Romaans *-awja* tot *-aive*, bv.

Malawiā > Malèves. In het Nederlands was de meest voorkomende evolutie *-awj-* > *-auj-* > *-ooi-*, bv. 864 *Helsoia*, 966 *Elsoia*, onbekend in de gouw Mempiscus, uit *Alisawiā*.

Daarnaast kon echter in het Nederlands en het Fries tussen *w* en *j* een overgangsklank ingevoegd worden, hetzij *g* (bv. 1156 *Oge*, nu Kallensoog, uit *awiā* > *awjō*), hetzij *h* (bv. 1019/30 *Elisachia*, is dezelfde onbekende plaats als 864 *Helsoia*; 734 kop. 10de *Austrachia* > Oostergo, enz.). In Wallonië treedt als overgangsklank *h* op: *auhj*, waarbij de voorafgaande diftong verkort wordt: *ahj*. Parallel met de evolutie *-apja* > *-epja* > *-eppe* (Gileppe etc.) ontstaat daaruit in oostelijk Wallonië *ehj*: 8ste kop. 11de *Florechia* (nu Floreffé). Vervolgens evolueert in het Westen *-ahja* tot *-affe*, in het Oosten *-ehja* tot *-effe*, parallel met bv. *parochia* > *porofie* > *poroffe*, *proffe*. Vandaar bv. in het Westen Escanaffles (1134 kop. 13de *Scalnafia*), in het Oosten Floreffé (1134 *Florefia*), Senefte (11de *Sonefia*), Sombrefte (± 1070 *Sombrefia*), Marnefte (1137 *Marneffia*), Bonefte (1149 *Boneffia*), Hanefte (1091 *Hunafia*, 1152 *Hunefte*).

Dezelfde klankevolutie treedt op in de naam Ninove (821 kop. ± 1300 in *Neonifio*), uit *Neunawion*. Alleen is de *e* hier nog verder vernauwd tot *i*, precies zoals in de Westnederlandse suffixvormen *-igge*, *-ship*, enz.

In Ponterave, Waasmunster, is er evolutie *wj* > *vj*, zoals in *Niwj-alha* > Nevele, *Leiwīā* > Lieve, enz.

In Wallonië komt in nederzettingenamen blijkbaar ook een meervoudsvorm *-awōs* voor, die hier echter, wanneer een *l* voorafgaat, moeilijk te onderscheiden is van *lauk-* > Germ. *lauh-* „bosje”, „open plek in een bos”.

6° *-al-*

Hydroniemen met het suffix *-al-* zijn: *Amastalā* > Am-

stel, *Dhusilā* > Düssel, *Eisalā* > IJssel, *Mōsellā* > Moezel, *Rupilā* > Rupel, *Wakalis* > Waal.

7° -ar-

Namen op -ar en -er werden reeds opgesomd in het overzicht van de stamklassen. Hydroniemen op -arā zijn : *Eiparā* > Iepere, *Eisarā* > IJzer, *Isarā* > Oise, *Keunirā* > Kuinder, *Lisurā* > Lieser, *Mandharā* > Mandel, *Salarā* > Solre, *Tamarā* > Demer, *Tenarā* > Dender, *Wipparā* > Wupper.

Hydroniemen met het stapelsuffix -ar(a)n-, -arin- zijn : *Adhranā* > Eder, *Ledharnā* > Lienne, *Sabhrinā* > Severn, *Stibharnā* > Stever.

8° -an-, -in-

Hydroniemen met het suffix -an-, -in- zijn bijzonder talrijk. Enkele voorbeelden : *Aghnianā* > de Aa, *Bhebhranā* > Biesme, *Elnā* > Liane, *Ernā* > Yerne, *Kaghinā* > Haine, *Kalanā* > Calonne, *Laughanā* > Lahn, *Matranā* > Marne, *Radhanos* > Rhône, *Salmanā* > Salm, *Sekwanā* > Seine, *Warikinnā* > Warchenne. Vóór *n* is er een tendens *a* > *o* ; vandaar de naamvormen op -ona.

Ook -aniā komt voor, bv. *Makaniā* > Méhaigne.

Bij nederzettingnamen die op -inion eindigen en van een waternaam afgeleid zijn, is het veelal moeilijk uit te maken of -in- tot de waternaam behoort, zodat alleen -io- het nederzettingsnaamsuffix is, dan wel of we een stapelsuffix -inio- dienen aan te nemen. Bv. *Kaghininion* > Hainin, gelegen aan de Haine ; *Albhalinion*, gelegen aan de Eau Blanche ; *Wesarinion* > Wizernes.

9° -am-

Hydroniemen met dit suffix zijn zeldzaam, bv. *Kalamā* > Kolme.

10° -as-, -is-

Hydroniemen met dit suffix zijn : *Kunusā* > Hunze, *Neirisā* > Niers, *Plaghisā* > Pleis, *Tamesis* > Thames.

Met -isiā : *Mandhisā* > Manise.

Nederzettingsnamen uit waternamen

In prehistorische tijd worden in Noordwest-Duitsland, de Nederlanden, Noord-Frankrijk en Engeland nederzettingsnamen afgeleid van waternamen (alsmede van persoonsnamen, adjectieven en appellatieven) hoofdzakelijk door toevoeging hetzij van het suffix -io- (nominatief -ion, misschien -iom), hetzij van de meervoudsuitgang. Ook veel streeknamen worden op dezelfde wijze gevormd. In het geval van pluralisering betreft het primair bewonersnamen : zij die aan de *Skaldhis*, de Schelde wonen zijn de *Skaldhiōs*, de Schouwen.

Beide procédés blijven productief tot in merovingische tijd, zoals bv. blijkt uit nederzettingsnamen afgeleid van waternamen op *baki* „beek” door toevoeging hetzij van het suffix -ja-, hetzij van de meervoudsuitgang. Daar in de 7de-8ste eeuw het suffix -ja- met geminatie van de voorafgaande consonant verschrompelt tot -i, mag aangenomen worden dat bedoelde vorming toen onproductief is geworden.

In meer zuidelijke gewesten worden hydroniemen meestal in ongewijzigde vorm tot nederzettingsnamen. Een noordelijk voorbeeld is *Tarwannā* > Théroutte, Terenburg.

Dit laatste is in de Middeleeuwen, dus blijkbaar vanaf de 8ste eeuw, ook in het Noorden het geval. De waternaam werd hier echter aanvankelijk gedativeerd, bv. 10de eeuw *Marckapu*, is Marbeck WF. Ook hebben in de Middeleeuwen vele van waternamen afgeleide nederzettingsnamen opnieuw de vorm van de waternaam aangenomen.

Vele voorbeelden van nederzettingsnamen met suffix *-io* of met meervoudsuitgang werden in de loop van dit artikel reeds opgegeven. Hier volgen nog enkele voorbeelden uit Engeland :

± 170 kop. 13de *Isourion* (Griekse spelling), ± 300 kop. 8ste *Isurium*, nu Aldborough, Yorkshire, gelegen aan de *Isurā* > Ure.

± 300 kop. 8ste *Dubris*, 844 at *Dobrum*, nu Dover, gelegen aan de *Dhubher*, nu Dour.

± 170 kop. 13de *Routoupiai* (Griekse spelling), ± 300 kop. 8ste *Ritupis*, ± 400 kop. 9de *Rutupis*, nu Richborough, Kent.

Voorbeelden uit Nedersaksen vindt men bij : Reinhold Möller, *Zur Bildung von Siedlungsnamen aus Gewässernamen in Niedersachsen*, in *Beiträge zur Namenforschung*, Neue Folge 16, 1981, 62-83.

In nederzettingsnamen in het meervoud werd door Latijnse auteurs en ook nog in vele Middellatijnse teksten de meervoudsuitgang gelatiniseerd tot een ablatief pluralis, bv. ± 400 kop. 9de *Marcis*, ± 365 kop. 13de *Tablis*, 707 kop. 941 *Afsnis* > Afsnee, 877 kop. 961 *Furnis* > Veurne.

Bij de behandeling van de meervoudsuitgang zijn het Romaans en het Germaans verschillende wegen opgegaan.

Zoals in het Oudengels, zal aanvankelijk ook in het Oudnederlands en het Oudhoog- en Oudnederduits zowel een nominatief-accusatiefvorm op *-as* als een datiefvorm op *-um* in gebruik geweest zijn.

In het Nederlands-Duitse taalgebied is een meervoudsvorm op *-s* slechts hoogst uitzonderlijk bewaard, bv. Appels (707 kop. 941 *Applonis*), Gits (1088 *Giddis*).

Normaal staan in het Nederlands en het Duits deze nederzettingsnamen in de datief, bv. Brummen (794 kop. begin 10de *Brimnum*), Eiteren (10de eeuw *Aiturnon*),

Gahlen (10de *Galnon*), Genderen (2de helft 11de *Ganderon*), Houten (eind 10de *Haltnon*), Geldermalsen (2de helft 11de *Malsnon*), Megen (721/22 kop. 1191 *Meginun*), Velzen (9de kop. eind 11de *Felisun*), Velpen (begin 11de *Vellepon*), Vennep (9de kop. eind 11de *Vennapan*).

In het Frans daarentegen staan deze nederzettingsnamen normaal in de accusatief meervoud.

Wanneer een dergelijke nederzettingsnaam door het Romaans rechtstreeks overgenomen werd uit de substraat-taal, bleef de mannelijke meervoudsvorm accusatief, hoewel geromaniseerd (dus *-os*, soms *-es*), bewaard (cf. *Ambianos* > Amiens, *Rēmos* > Reims, *Atrebates* > Arras, enz.), bv. Cons (begin 12de kop. 13de *Cunis*), Glons (12de *Gladuns*), Harbenschon (1195 kop. 13de *Harbenschons*), Chevron (± 1131 *Kevruns*).

Is er integendeel een Germaans tussenstadium of althans Germaanse beïnvloeding geweest, dan nam de prehistorische uitgang deel aan de Germaanse evolutie van *-ōs* resp. *-ans* naar *-as*, dat in het Oudnederlands, evenals in het Oudengels en het Vroegoudhoogduits, de uitgang nom. acc. meervoud mannelijk was. Dit werd door de Romanen gereïnterpreteerd als een vrouwelijk meervoud. Vandaar dat in het Noordfrans dergelijke namen in algemene regel uitgaan op *-es*, bv. Glimes (868 kop. 18de *Gliminas*), Tamines (1192 *Tamines*). Evenwel heeft een grafische *-es* zich later veralgemeend ten koste van andere uitgangen.